

Biała Podlaska, 20. 07. 2023 r.

dr hab. prof. AWF Krystyna Górniak
Akademia Wychowania Fizycznego
Józefa Piłsudskiego w Warszawie
Wydział Wychowania Fizycznego i Zdrowia
w Białej Podlaskiej

Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu
02 08 2023
wpłynęło dnia .....
slj

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Rucińskiej
pt. „Zmiany wybranych czynników zdrowotnych w wyniku interwencji w programie
zwalczania otyłości u dzieci w wieku 8-10 lat zróżnicowanych czynnikiem płci”

Promotor: dr hab. Danuta Umiastowska

Promotor pomocniczy: dr Anna Krajewska - Pędzik

Podstawę formalną do sporządzenia recenzji stanowi pismo Pani Prof. dr hab. Beaty Karakiewicz, Przewodniczącej Rady Naukowej Wydziału Nauk o Zdrowiu Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie, z dnia 05. czerwca 2023 roku.

Ocena przebiegu procesów rozwojowych dziecka jest nieodłącznym elementem diagnozowania jego sytuacji zdrowotnej. Prowadzone od szeregu lat profilaktyczne badania lekarskie wskazują na zmieniający się profil zdrowotny populacji w wieku rozwojowym. Do najczęściej stwierdzanych nieprawidłowości należą niedobory lub nadmiar masy ciała, wady postawy oraz dysfunkcje narządu wzroku. Niekorzystne zmiany w funkcjonowaniu organizmu występują z różnym nasileniem i dotyczą dzieci na każdym etapie rozwoju. Ze względu na ich progresywny charakter wymagają wczesnego podejmowania odpowiednich działań profilaktyczno – terapeutycznych.

W ostatnich latach, wśród społeczeństw całego świata, obserwuje się wzrost częstości występowania nadwagi i otyłości zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i u osób dorosłych. Jest to problem często poruszany w literaturze naukowej, popularno-naukowej oraz w massmediach. Wskazuje się na bezpośrednie i odległe skutki nadwagi i otyłości podkreślając, że do powstania lub rozwoju, w wielu przypadkach przyczyniają się nieprawidłowe nawyki zdrowotne. Nieprawidłowa dieta, niski poziom aktywności fizycznej

i nieracjonalny tryb życia to główne czynniki ryzyka zdrowotnego, szczególnie niebezpieczne dla populacji w wieku rozwojowym. Podejmowane w tym zakresie badania, pozwalają lepiej poznać przyczyny pojawiania się i skutki zdrowotne nadmiernej masy ciała u dzieci, co sprzyja modyfikacji i wprowadzaniu nowych procedur medycznych oraz wdrażaniu bardziej skutecznych programów fizjoprofilaktycznych i terapeutycznych.

W Polsce przeciwdziałanie otyłości zapisane jest jako pierwszy cel operacyjny Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025. Zawarte w nim zadania stanowią podstawy do tworzenia i rozpowszechniania ogólnopolskich i regionalnych programów, promujących zdrowy styl życia społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem prawidłowego odżywiania i podnoszenia poziomu aktywności fizycznej dzieci i młodzieży.

Ocena strony formalnej pracy

Podjęta przez Panią mgr Katarzynę Rucińską problematyka pracy wpisuje się w ogólny nurt badań nad oceną wpływu prawidłowych nawyków zdrowotnych w profilaktyce zaburzeń w rozwoju somatycznym u dzieci i młodzieży.

Treści rozprawy doktorskiej odpowiadają tematowi pracy i mieszczą się w obszarze nauk o zdrowiu. Układ pracy oraz kolejność poruszanych w niej zagadnień nie budzą zastrzeżeń, są właściwe dla tego typu opracowań.

Przedłożona do oceny dysertacja jest pracą oryginalną. Liczy 121 stron wydruku komputerowego i składa się ze wstępu, części teoretycznej, metodologicznej, prezentacji wyników badań, dyskusji, podsumowania i wniosków końcowych. W dalszej części pracy zamieszczono streszczenia w języku polskim i angielskim, piśmiennictwo, spis tabel, rycin oraz załączniki. Strona formalna pracy nie budzi zastrzeżeń.

Ocena merytoryczna pracy

Wstęp przygotowany prawidłowo pod względem strukturalnym i merytorycznym. Po ogólnym wprowadzeniu w problematykę nadmiernej masy ciała, występującej w coraz większym zakresie we współczesnych pokoleniach, autorka uzasadniła celowość podejmowanej problematyki, formułując cel pracy.

Część pierwsza pracy, teoretyczna, pisana poprawnie pod względem językowym. Doktorantka dokonała w niej przeglądu literatury przedmiotu pod kątem zagadnień stanowiących przedmiot badań. W oparciu o szeroki zasób materiałów źródłowych omówiła przyczyny i konsekwencje zdrowotne otyłości u dzieci, scharakteryzowała właściwości

rozwoju fizycznego i psychicznego dziecka w młodszym wieku szkolnym oraz wskazała różnice międzypłciowe w zachowaniach i nawykach żywieniowych dzieci. Przeprowadzone analizy świadczą o dobrym rozeznaniu autorki w literaturze polskiej i obcojęzycznej.

Kolejna część pracy poświęcona została zagadnieniom metodologicznym. Przedstawiono ogólne założenia projektu badawczego, sformułowano cel pracy, hipotezy i pytania badawcze. Dobór metod, technik i narzędzi badawczych, wykorzystanych w gromadzeniu i opracowaniu wyników, adekwatny do zakładanych celów pracy.

Uwagi, jakie nasuwają się do tej części pracy to: niedoprecyzowanie założeń organizacyjnych projektu, brak wskazania terminu i miejsca badań, okresu realizacji poszczególnych konsultacji, skromna charakterystyka badanej grupy. Wymienione zmienne „masa urodzeniowa” i „tydzień urodzeniowy”, są zbędne ponieważ nie znalazły swego zastosowania w analizie zgromadzonych wyników badań. Pokazano jedynie średnią masę urodzeniową w charakterystyce grupy. Zabrakło też informacji nt. wieku kalendarzowego dziewcząt i chłopców, danych ilościowych i jakościowych badanych cech somatycznych oraz wskaźników, choć te dane powinny znaleźć się w części „Wyniki badań”. Nasuwają się też pytania: Czy interwencje w zakresie aktywności fizycznej dziecka dotyczyły jedynie diagnostyki i zaleceń, czy były prowadzone dodatkowe działania? Jakie narzędzie było wykorzystywane w ocenie nawyków żywieniowych dziecka, z uwzględnieniem skali 1-5? Jaki był udział Doktorantki w realizacji projektu?

W części trzeciej, empirycznej, zaprezentowano wyniki badań dotyczące sposobu odżywiania dzieci 8-letnich z nadmierną masą ciała oraz zmiany analizowanych parametrów somatycznych dzieci uczestniczących w co najmniej dwóch interwencjach. Przeanalizowano również zależności pomiędzy nawykami żywieniowymi, a parametrami somatycznymi. Interesującym jest sprawdzenie zależności pomiędzy zmianami wielkości BMI dzieci jako efektu interwencji, a BMI ich rodziców. Zgromadzony materiał badawczy ujęto w 26 tabelach i na 13 rycinach, co umożliwiło poznanie danych dotyczących całej grupy oraz ich zróżnicowanie w zależności od płci.

Zastanawiającym jest kwestia interpretacji wyników w różnych grupach dzieci - objętych pierwszymi badaniami, objętych co najmniej dwoma interwencjami, a następnie uczestników wszystkich etapów projektu. Ponadto, w moim odczuciu, zabrakło w tej części pracy podkreślenia pozytywnych tendencji, dotyczących zmian budowy ciała, prawidłowych nawyków żywieniowych oraz spożywania produktów żywieniowych u dziewcząt w kolejnych

etapach projektu, pomimo braku istotności statystycznej zróżnicowania płciowego w tym zakresie.

Dyskusja stanowi czwarty rozdział pracy, w którym na 13 stronach Doktorantka odnosi własne wyniki badań do spostrzeżeń innych autorów. Wskazuje różnice w nawykach żywieniowych i sposobie odżywiania dzieci i młodzieży z różnych regionów Polski i Europy. Jest to interesująca i dobrze przygotowana część pracy.

Jedyna uwaga dotyczy odniesienia wymiarów ciała dzieci szczecińskich do wyników badań COSI i OLAF, bez przedstawienia ich wcześniej, w części empirycznej (s.76).

W ostatniej części pracy Autorka weryfikuje postawione wcześniej hipotezy, odpowiada na pytanie badawcze, formułując wnioski poznawcze i aplikacyjne, które wpływają z badań i wiążą się z zakładanym celem pracy.

Piśmiennictwo obejmuje 270 pozycji literaturowych, w większości obcojęzycznych, tematycznie związanych z zagadnieniami poruszonymi w pracy.

Chciałabym jednak zwrócić uwagę na uchybienia edytorskie, przy wykorzystywaniu materiałów źródłowych, takie jak:

- powtarzanie tych samych pozycji literaturowych w jednym akapicie (m.in.str.9,12,17,20,21,23,26,27). W wielu przypadkach wystarczyłoby po nazwisku autora podać rok wydania pracy;
- wskazywanie tylko pierwszego autora, w przypadku dwóch lub więcej autorów (s.8,9,12,13) lub wymienianie wszystkich trzech lub czterech autorów (s.6);
- nie zauważyłam wykorzystania w pracy pozycji literaturowych 21, 35, 162, 205 i 231. Zbędna jest chyba poz. 160, stanowiąca całość opracowania, w której zawarty jest rozdział wskazany w poz. 162;
- brak wskazania w wykazie piśmiennictwa pracy autorów, na które powołuje się doktorantka: s. 6 - Czarniecka-Skubina (2007) oraz Urbańska i wsp. (2012), s. 34 - Malczewska-Lenczowska, Gajewska (2007). Brakuje odniesienia do materiałów źródłowych przy charakterystyce opracowań statystycznych;
- inny rok wydania wskazany w tekście pracy i wykazie piśmiennictwa: poz. 57 (2011) – s.15 (2021); poz. 155 (1992) – s.18 (1991); poz. 189 (1998) – s. 6 (1988)
- w moim odczuciu brak uzasadnienia wykorzystania pozycji literaturowych sprzed 40 i więcej lat (poz. 46,138,188)

Wniosek końcowy

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska stanowi ciekawe opracowanie jednego z aspektów 4-letniego programu przeciwdziałania nadwadze i otyłości wśród dzieci 8-letnich, uczęszczających do szczecińskich szkół podstawowych „Odważna Ósemka”. Zaprezentowane w niej spostrzeżenia mogą być inspiracją do dalszych poszukiwań naukowych w zakresie rozwoju fizycznego oraz zachowań i nawyków żywieniowych dzieci i młodzieży z nadmierną masą ciała, a także stanowić materiał źródłowy do analiz porównawczych.

Doktorantka ma dobre rozeznanie w literaturze przedmiotu. W rozwiązywaniu założonego problemu stosuje odpowiednie metody badawcze oraz metody analiz statystycznych. Wyniki badań posiadają zarówno wartości poznawcze, jak i aplikacyjne. Były wykorzystywane przez dzieci, ich rodziców oraz dietetyków w trakcie realizacji projektu. Powinny również być również przekazywane pracownikom służby zdrowia, fizjoterapeutom oraz nauczycielom wychowania fizycznego do zastosowania w fizjoprofilaktyce i terapii.

Jestem przekonana, że wskazane w recenzji uchybienia merytoryczne oraz usterki formalne będą podstawą do dyskusji podczas publicznej obrony. Pozwolą Doktorantce uzasadnić swój punkt widzenia i wykazać się dojrzałością w rozwoju naukowym uprawniającym do występowania o nadanie stopnia doktora nauk o zdrowiu. Mam nadzieję, że sformułowane uwagi wykorzystane zostaną w dalszych działaniach naukowo-badawczych i pozwolą na lepsze przygotowanie edytorskie monografii.

Uwzględniając powyższe opinie i uwagi stwierdzam, że przygotowana przez Panią mgr Katarzynę Rucińską dysertacja stanowi oryginalne opracowanie naukowe i spełnia wymogi Ustawy z dnia 14. marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595 z późn.zm).

Wnoszę zatem do Wysokiej Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie o dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Rucińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Krzysztof Górnica

